

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Witter dan sneeuw

"...was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw."

Psalm 51:9b

De komende maanden zullen we het wellicht weer een keer kunnen zien: de ongerepte schoonheid van sneeuw die vers op de aarde neergevallen is en alles tooit in die schitterende winterpracht. David herinnert ons aan de reinheid van "sneeuw, die vers op 't aardrijk nederviel". En dan bidt hij in deze boetepsalm om die innerlijke reinheid, waarmee we rein zijn... in Góds ogen! En daarom: zelfs witter dan sneeuw. Dat is een allesovertreffende, volmáakte reinheid.

Kennen wij dat verlangen om zó rein te zijn voor Hem? Is dat het wat onze gedachten bepaalt? Zeker, in Davids leven was gebleken hoe ver we bij dat verlangen vandaan kunnen leven als we aan onze eigen zondige begeerten toegeven. Er was die bijzondere zonde van overspel en moord die de concrete aanleiding is geweest voor deze psalm. Maar de grondtrekken van ieder christenleven, vindt u in deze psalm. Zonder de doorleving van dit gebed, zo is te vrezen, leven we nog in de vuilheid van ons zondig bestaan. En wie zal dan bestaan?!

Davids gebed is gericht op drie dingen: de volmaakt reine God, het volmaakte werk en het volmaakte leven van Zijn Zoon Jezus Christus, en het volmaakte werk van de Heilige Geest in de toepassing van het bloed van de Heere Jezus tot een volkomen vergeving van zonden.

God volmaakt rein

Het eerste dat we dienen te beseffen is dat uit dit gebed Davids Góds kennisspreekt. Immers, het blijkt dat David het beseft dat hij alleen voor God kan bestaan als hij deelt in die reinheid die voor God geldt.

Hebben wij al iets leren verstaan van deze heiligheid, deze onuitsprekelijke reinheid van God? Dat is om voor te beven, zegt u? Dat is waar, maar deze volmaaktheid van God leren we door Gods Geest ook aanbidden!

Deze volmaakte reinheid krijgen we lief. En als de Heilige Geest zo in onze harten begint te werken, dan krijgen we God lief in al Zijn deugden, maar niet het minst in deze reinheid, die "witter is dan sneeuw".

Daarom is er ook geen oprechte schuldbelijdenis mogelijk zonder enige kennis van deze volmaakt reine God.

Christus' werk is volmaakt

David heeft de reiniging alleen maar 'naar de wet' kunnen zien in de vele reinigingsvoorschriften en -handelingen zoals ons die bekend zijn uit de oudtestamentische wetgeving. In het licht van het Nieuwe Testament mogen we hier niet bij de 'schaduw' blijven staan, maar hierin het gebed horen om gewassen te worden met het bloed van de Heere Jezus Christus! Het bloed dat reinigt van álle zonde (1 Johannes 1:7).

Eén druppel van dit kostbare bloed wast een oceaan van ongerechtigheid weg. De kracht van dit bloed is er door Zijn volmaakte Zelfofferande aan het kruis. Zo wordt Gods Kerk bekleed met de mantel der gerechtigheid.

Volmaakt rein. Ook wat betreft hun heiligmaking. Immers, Zijn leven was als de ongerepte sneeuw. Zonder enige vlek, in volmaakte gehoorzaamheid aan Zijn Vader. Daartoe is Christus geschonken: tot rechtvaardiging en heiligmaking, ja tot een volkomen verlossing!

Volkomen vergeving van zonden

Dat wordt het deel van allen die zo

mee leren bidden met David met het oog op Gods volmaakte reinheid, pleitend op Christus' volmaakte werk en smekend om Zijn allesreinigende bloed. Als de Heilige Geest ons reinigt door het bloed van dit onbevleete Lam Gods, dan worden "al mijn zonden, ook mijn zondige aard, waarmee ik mijn hele leven lang te strijden heb", nooit meer gedacht door God. Dan ziet Hij geen ongerechtigheid meer in Jakob en geen boosheid meer in Israël.

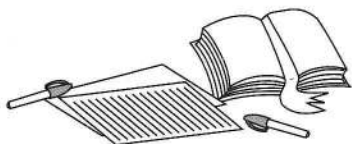
"Wat gelooft gij van de vergeving der zonden?" Dat is maar niet een vraag uit onze Catechismus, maar een vraag die vanuit het Evangelie aan uw hart gelegd wordt. Juist als we nog zo veel zien dat het tegendeel laat zien van "witter dan sneeuw" in ons eigen leven, dan is dit nochtans (!) de werkelijkheid. Want God ziet ze aan... in Christus! Wie zo door de band van het ware geloof aan Hem verbonden werd, of liever: in Hem is, die is volkomen rein. Al blijft het tegelijkertijd waar: "En een iegelijk, die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is" (1 Johannes 3:3).

Zo staat straks de schare voor Gods troon met de lange, witte kleuren. Ze hebben hun lange klederen gewassen en wit gemaakt in het bloed van het Lam (Openbaring 7:13-15).

Daarom komt de nodiging, de aansporing tot ons om de toevlucht te nemen tot de Fontein die geopend is tegen de zonde en tegen de onreinheid.

Zo kan de ongerepte sneeuw in de natuur het heimwee wakker roepen naar de dag waarop álles volmaakt zal zijn: God alles en in allen! Hebben wij daar al 'heimwee' naar gekregen?

M.J. (Ds.) Kater

VAN DE REDACTIE

Inhoud

In deze aflevering van ons blad hebben we een meditatie geplaatst over Psalm 51:9b "Witter dan sneeuw" van ds. M.J. Kater. Ds. M.C. Tanis schrijft een vervolgartikel over prof. J.J. van der Schuit: 'Wedergeboorte en geloof.' Ds. J.M.J. Kieviet schrijft een artikel over een recent verschenen boek van prof. dr. W. van 't Spijker "Bij Calvijn in de leer". Ds. P. van Zonneveld schrijft een brief aan ouders. Er is een derde artikel van mijn hand opgenomen over het boek van ds. R. van Kooten 'Ons leven is van God.' Ds. P. den Butter vervolgt zijn

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopij voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10,
8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C,

2959 AC Streefkerk.

Telefoon: 0184-669116.

Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girerek. 70.43.50 t.n.v. Stichting
Bewaar het Pand te Streefkerk.

Abonnementsprijs € 7,- per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 6 dollar per jaar. Advertenties € 0,35 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

serie over de persoon en het werk van Titus. Ds. M.J. Kater gaat verder met de bespreking van het gedegen en zeer waardevolle proefschrift van dr. A. Baars. Ds. K. Hoefnagel verzorgt de vragenrubriek

Installatie en inauguratie dr. A. Baars

D.V. donderdag 10 februari 2005 te 20.00 uur zal de installatie plaatsvinden in een bevestigingsdienst in de Christelijke Gereformeerde Barnabaskerk, Canadalaan 25 te Apeldoorn als hoogleraar voor de diaconiologische vakken. In deze kerkdienst hoopt voor te gaan de president- curator ds. J.P. Boiten.

Op vrijdag 11 februari 2005 te 14.30 uur zal de inauguratie plaatsvinden

eveneens in de Barnabaskerk met het uitspreken van de oratie, getiteld: "De Schrift, de school en de spiegel: enkele homiletische inzichten van Johannes Calvijn." Na afloop wordt er een receptie gehouden in de gemeenschapsruimte van de Theologische Universiteit, Wilhelminapark 4 te Apeldoorn.

Verschijsning volgende nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. donderdag 17 februari verschijnen, dus over twee weken. Kopij graag binnen donderdag 10 februari, een week voor de verschijningsdatum. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

AvH

TITUS - 2

Wie was Titus? De gegevens die ons ter beschikking staan om deze vraag te beantwoorden, zijn niet overvloedig. Slechts in vier van de brieven in het Nieuwe Testament komt zijn naam voor en daar kunnen we dus iets van hem te weten komen. Dat zijn de tweede brief van Paulus aan Corinthen, zijn brief aan de Galaten, zijn tweede brief aan Timotheüs en natuurlijk de brief die Paulus aan Titus zelf schreef. Met de vandaar verkregen gegevens zullen we het moeten doen. Buiten-bijbelse bronnen waar we Titus ook tegenkomen zijn er wel - onder andere de zogenaamde Acta Pauli - maar die bezitten geen grote mate van betrouwbaarheid. Vandaar dat we die buiten beschouwing laten.

Het heeft trouwens wel enige verbazing gewekt, dat de naam van Titus ook helemaal niet voorkomt in het boek Handelingen. Titus was toch beslist geen onbetekenende persoonlijkheid in de eerste tijd van de christelijke kerk. Meer dan eens was hij erbij als Paulus op zendingsreis was. En zijn aandeel in de verbreiding van het Evangelie is niet gering geweest. Hoe zou het dan komen, dat de schrijver van het boek Handelingen, Lukas, helemaal over hem zwijgt?

Zoals het wel meer gebeurt als dergelijke vragen aan de orde komen, is het ook hier gebeurd: men heeft zijn toevlucht genomen tot veronderstellingen. Op grond van wat we lezen in 2 Cor. 8:18 waar gesproken wordt over Titus en 'de broeder', heeft men aan-

genomen dat Titus een broer van Lukas is geweest. En dan zou Lukas bij het schrijven van de Handelingen uit een zekere bescheidenheid de naam van zijn broer Titus nooit hebben genoemd. Men verwijst dan naar Johannes, die in zijn Evangelie de naam van diens broer Jacobus ook nergens noemt en daarin ziet men dan een zekere analogie. Of hier wat in zit? We kunnen ook eenvoudigweg de conclusie trekken dat de Heilige Geest het kennelijk niet zo erg belangrijk gevonden heeft om ons precies duidelijk te maken is waarom Titus nooit vermeld wordt in het boek Handelingen.

Begaafdheid

Om ons een beeld te vormen van deze man moeten we dus gebruik maken van wat we over hem lezen in de brieven van Paulus. Lezen we die gegevens bij elkaar dan rijst voor ons op het beeld van een man, die getypeerd kan worden als een betrouwbaar en bekwaam dienaar van het Evangelie; bovendien een tactvol man, die bekwaamheid bezit om conflicten te beheersen of tot een goede oplossing te brengen en die als zodanig ook door Paulus gebruikt is. Vandaag zouden we hem omschrijven als een man met goede communicatieve eigenschappen; een bruggen-bouwer.

Men heeft Titus wel vergeleken met Timotheüs, die andere getrouwe mededienaar van Paulus die hem menigmaal terzijde heeft gestaan. Dan krij-

gen we de indruk dat Titus toch wat meer een leidersfiguur geweest is dan Timotheüs. Titus was een man die ook in moeilijke omstandigheden initiatieven kon ontplooiën en van wie leiding uitging. Terwijl de kwaliteiten van Timotheüs meer op ander terrein lagen.

Daaruit zien we dat de Heere allerlei mensen in Zijn dienst neemt; mensen met een verschillende aanleg en met onderscheiden talenten. In Zijn wijsheid beschikt de Heere voor elk van hen een afzonderlijke plaats, waarbij hun talenten op de beste wijze tot ontplooiing kunnen komen.

Maar belangrijker dan de talenten waarmee de Heere degenen die Hij in Zijn dienst roept begiftigd heeft, is de vraag: Wie zijn ze in geestelijk opzicht? Als we die vraag zoeken te beantwoorden ten aanzien van Titus blijkt dat hij weer ineens heel dicht bij Timotheüs staat, ook al had Titus een totaal andere afkomst dan hij. Wat die afkomst betreft, we weten dat Timotheüs een Griekse vader had, maar een Joodse moeder (Hand. 16:1). Zijn geboorte uit een Joodse vrouw maakte dat Timotheüs ook Jood was. Vandaar dat Paulus hem besnijdt of laat besnijden, voordat hij hem meeneemt op zijn zendingsreizen. Titus was daarentegen een Griek van afkomst (Gal. 2:3). Hem laat Paulus daarom niet besnijden.

Zo stonden Titus en Timotheüs dus wat hun afkomst betreft aan verschillende kanten van de 'middelmuur des afscheidsels' (Ef. 2:14), en dat was in die dagen nogal wat! Van Titus gold wat Paulus aan de Efeziërs schrijft: *Gedenkt...dat gij in die tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld* (Ef. 2:12). Maar God heeft hem, die eertijds verre was, nabij doen komen door het bloed van Christus. God heeft die muur die scheiding maakte, afgebroken. En zowel Titus als Timotheüs zijn nu gebouwd op het fundament van apostelen en profeten en zij mogen beiden op dat fundament bouwen.

Achter het leven van de een zowel als van de ander staat de vrije genade Gods. Van beiden kan ondanks alle verschil in talent en aanleg en nog veel meer, gezegd worden: *Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u*

uitverkoren en Ik heb u gesteld, dat gij zoudt heengaan en vrucht dragen en dat uw vrucht blijve (Joh. 15:16). Dat wonder van vrije genade en onverdiende gunst is ook voor Titus de dragende kracht van zijn leven geweest.

Geestelijke karakteristiek

Dat Titus tot de geestelijke familie van Paulus is gaan behoren is overduidelijk uit de typering die hij van hem gebruikt. Er zijn er drie. In de sfeer van het werk in Gods Koninkrijk noemt Paulus hem zijn 'metgezel en medearbeider' (2 Cor. 8:23, in de sfeer van de onderlinge verbondenheid in die dienst noemt hij hem 'mijn broeder' (2 Cor. 2:12). En in de sfeer van de persoonlijke geloofsverbondenheid duidt Paulus hem aan met de woorden 'mijn oprechte zoon naar het gemeen geloof' (Tit. 1:3). Over elk van deze aanduidingen een enkel woord.

Metgezel en medearbeider

Door hem aan te duiden als 'metgezel en medearbeider' geeft Paulus te kennen dat Titus in alle dingen met hem heeft samen gewerkt. Hij is zijn metgezel, zijn bondgenoot, met wie hij geregeld geestelijk contact, gemeenschap heeft onderhouden. Met hem is Paulus ook steeds eensgeestes geweest. Het duurde nooit lang of ze herkenden elkaar in hun wederzijdse verbondenheid aan de Heere.

Bovendien zegt Paulus van Titus dat hij zijn medearbeider is. Ze doen hetzelfde werk en staan daarin naast elkaar, schouder aan schouder. Toegegeven, Paulus is apostel en dat is Titus niet. Dat maakt verschil. Maar ten aanzien van het werk waarin ze allebei betrokken zijn beschouwt Paulus Titus niet als een soort assistent en nog minder als zijn loopjongen. Paulus denkt niet vanuit het schema van hiërarchie onder ambtsdragers, maar hij gaat uit van de gedachte van gelijkheid. Titus is zijn collega, ook al is hij jonger in jaren en ervaring.

Lang niet altijd is de kerk aan dit beginsel trouw gebleven. Dat was zeker niet het geval toen er allerlei rangen en standen in de zogenaamde 'clerus' gingen ontstaan, zoals dat bij Rome te zien is. We moeten in protestantse kringen dan ook maar erg voorzichtig zijn met gedachten die in deze richting koersen. Soms hoor je

geluiden die doen denken dat de bisschop al achter de kerkdeur staat te wachten. Kijk uit, want voordat we er goed en wel erg in hebben, zit hij op zijn troon. Laten we bij Paulus in de leer gaan en dan ook maar blijven bij art. 85 van onze kerkorde, waarin onder andere staat dat geen dienaar over een andere dienaar heerschappij zal voeren.

Bovendien blijkt hier, dat de dienaren der kerk 'arbeiders' zijn. Zij behoren tot de arbeidende klasse. Ze zijn geen clericalen; geen gewichtigheden, geen kerkelijke hotemetoten, geen directeurs of bazen. Ze zijn arbeiders. Dat zullen ze zelf goed moeten beseffen, want op die plaats heeft God hen gezet. Als ze meer willen zijn zouden ze er goed aan doen naar een ander beroep om te zien. In Gods Koninkrijk wordt een mens nooit meer dan arbeider. Soms ook nog in de nachtploeg.

Broeder

Met de titel 'broeder' is Paulus zelf ook eens een keer aangesproken. Dat was nog maar heel kort na zijn Damascus-ervaring en toen hij zich zo hoorde noemen door Ananias wist hij zich opgenomen in de geestelijke familie, die het huisgezin Gods heet. Vanaf dat moment moet die naam voor de apostel wel een heel speciale klank hebben gehouden. Een woord met inhoud, dat niet te pas en te onpas moet worden gebruikt. 'Broeder' ben je niet zomaar. Daar zit heel wat aan vast.

Als Paulus deze titel daarna toepast op anderen, zoals hier op Titus, klinkt de echo van Ananias' woorden er nog in na. Welnu, zo is ook Titus 'broeder'. Familielid. Zoon van dezelfde Vader; broeder van dezelfde oudste Broeder. Bovendien verbonden in dezelfde dienst en vervuld van dezelfde liefde en toewijding. Ja, ze kunnen op elkaar aan, Paulus en Titus.

Laat deze titel haar oorspronkelijke inhoud alstublieft niet verliezen doordat we er een al te veelvuldig en zeker ook vaak ondoordacht gebruik van maken. Waarom zouden zulke mooie woorden hun glans kwijt raken? De glans die aan de naam 'broeder' hangt is de glans van het bloed waarmee de broeders gekocht zijn; het dierbaar bloed van het Lam.

Mijn oprechte zoon naar het gemeen geloof

Als Paulus aan Titus zelf een brief schrijft noemt hij hem zijn oprechte zoon naar het gemeen geloof. Dat is mogelijk wel de meest tere en intieme benaming die hij aan hem geeft. We horen hierin doorklinken dat Titus door middel van de dienst van Paulus tot het geloof in de Heere Jezus gekomen is. Onder Paulus' prediking is het gebeurd dat Titus tot kennis der waarheid gekomen is. Het geloof, dat het deel is van alle ware christenen is ook zijn geloof geworden. Zo is Titus Paulus' geestelijke zoon.

Bovendien is hij zijn 'oprechte' zoon. Het kindschap is nog echt ook. Titus is een 'legitiem' kind. Geen bastaard, geen onecht kind. Niet buiten het Evangelie om geteeld. Niet het resultaat van manipulatie van de dienaar van het Evangelie die hem op de een of andere handige manier het Evangelie heeft aangepreft. U weet toch wel, dat dit meer dan eens gebeurt?

Paulus staat voor de echtheid van het geloof van Titus in. Hij heeft te goed gezien dat het ware werk des Heeren in hem begonnen is en is voortgezet.

BIJ CALVIJN IN DE LEER

Het is niet de eerste keer dat professor W. van 't Spijker – ik behoef hem in ons blad niet te introduceren – ons verraste met een publicatie over Johannes Calvijn. Mij persoonlijk is dat begonnen in 1986, na natuurlijk dat prachtige boek over Luther in 1983 (*'Belofte en ervaring'*). Maar over Luther gaat het in dit artikel niet... Ik zei: in 1986. Toen verscheen namelijk een klein boekje over 'Calvijn in 1536', met de opvallende titel *'Die Fransman...'*. Een juweeltje om te lezen, nog steeds. Op de voorzijde is een portret van Calvijn afgebeeld. Het boekje zelf is ook een portret, onmiskenbaar met veel liefde en tegelijkertijd vakmanschap gepenseeld. Maar pas op, er is veel theologie in verwerkt.

Een jaar later kwam bij Meinema een stevige witte pocket uit: *'Teksten uit de Institutie'*, uitgekomen in de serie Sleutelteksten. Het bevat brede fragmenten uit de Institutie, gekozen, vertaald en ingeleid door prof. W. van

Hij kan van Titus zonder enige aarzeling zeggen wat hij ook van Timotheüs zegt, namelijk, dat hij ervan overtuigd is, dat het oprechte geloof in hem woont (2 Tim. 1:5).

Met deze benaming is dan wel heel speciaal het intieme en het tere van de relatie die er tussen Paulus en Titus is, aangegeven. De vader-kind-relatie. Ja, Titus is 'kind'. Paulus heeft hem dan ook hartelijk lief. En die liefde is wederzijds. Titus ervaart het nooit als betutteling als Paulus hem zijn zoon noemt, zijn kind.

Zijn wij 'kind'? Hebben we een geestelijke vader? Hebben zij, die in de bediening gesteld zijn, inderdaad geestelijke kinderen? In het Evangelie geteeld?

Hier dan hebben we het portret van Titus, getekend door de apostel Paulus. De contouren zijn duidelijk. Duidelijk genoeg om hem te herkennen als een getrouw diens knecht van Jezus Christus en als een waar kind van God. Houd dat portret in de komende weken maar voor ogen als we Gods Woord verder gaan raadplegen om ook te zien hoe deze Titus in het werk des Heeren bezig is geweest.

P. den Butter

Voor u en mij. Voor de dominees en de andere ambtsdragers, jazeke, maar niet minder voor de gemeentelieden. Zelf heb ik er een aantal kostelijke uren door ontvangen en die gun ik u ook. Want Johannes Calvijn en zijn Institutie zijn het nog steeds waard om gekend en bestudeerd te worden. Eerlijk gezegd vind ik dat elk belijdend lid van onze kerken iets van de inhoud van dat machtige boek van de reformator zou moeten weten. We heten toch niet voor niets calvinisten? Welnu, deze nieuw-verschenen handleiding biedt er een heel goede gelegenheid toe.

Godskennis en zelfkennis

"Vrijwel de gehele hoofdsom van onze wijsheid, voorzover deze voor ware en volkomen wijsheid dient gehouden te worden, bestaat in twee delen: de kennis van God en de kennis van onszelf. Maar omdat deze twee met vele banden onderling verbonden zijn, is het niet gemakkelijk om te onderscheiden welk van de twee aan de ander voorafgaat en uit zichzelf voortbrengt." Zo begint Calvijn zijn boek dat de titel draagt *"Institutio Christianae Religionis"*, ofwel *"Onderwijzing in de Christelijke Godsdienst"*.

Die eerste zin laat al zien waar het Calvijn om te doen is: om het oefenen van de ware wijsheid, dat is: de kennis van God. Echter, zo zegt hij, kennis van God zal er niet zijn, tenzij dat we zelfkennis bezitten. Maar anderzijds: hoe zal ik mezelf kennen zonder God te kennen? In dit verband – en op veel andere plaatsen – noemt hij ook de noodzaak van de ware vroomheid. Wat bedoelt hij daarmee?

"Vroomheid noem ik de met liefde verbonden eerbied voor God, die de kennis van Zijn weldaden tot stand brengt." Op een heldere en bondige wijze laat prof. Van 't Spijker zien hoe Calvijn dit thema verder ontwikkelt in zijn eerste hoofdstukken van de Institutie.

Voordat dit alles aan de orde komt, vertelt hij eerst het een en ander over Calvijns persoonlijke weg en werk. Zijn vader bestemde hem voor een juridische loopbaan. Maar in de vroege jaren dertig wordt de jonge Calvijn gegrepen door het Evangelie. Hij moet zich gewonnen geven aan de sterke hand van de Heere Zelf. Een plotselinge bekering bracht mij tot 'leerzaamheid' (docilitas), zo zou hij later schrijven. De briljante jurist in de

dop ziet zijn weg omgebogen – en laat zich meebuigen. Gods wil geschiede. Dat moest hij in 1536 opnieuw leren toen Farel hem met de allerscherpste woorden preste om te blijven in de stad die hij maar voor een enkele nacht wilde aandoen: Genève. Hij zou er zijn hele leven blijven. Maar dan is de eerste editie van zijn boek, de *Institutie*, al geschreven. Het was al bezig onder Gods zegen z'n werk te doen.

Prof. Van 't Spijker noemt Calvijn in hoofdstuk twee 'de man van één boek'. Dat kan niet letterlijk bedoeld zijn. Hij schreef veel en veel meer boeken. Wat heeft hij gesjouwd, deze broze man. *"Terar, dum prosim"*, zo was zijn levensdevies. *"Laat mij maar verteerd worden, als ik maar nuttig ben."* Dat is de praktijk van zijn leven ook geweest. Opgebrand in de dienst van zijn Zender. Wat een inzet: hij heeft gepreekt, vele duizenden keren, commentaren op vrijwel elk bijbelboek geschreven, gecorrespondeerd, leiding gegeven aan het kerkelijke leven van zijn stad, maar uiteindelijk van heel Europa, studenten gevormd. En daarnaast 25 jaren lang aan zijn *Institutie* geschreven, totdat ze hem in 1559 voldeed. Wat behelst dat levenswerk van hem? Van 't Spijker laat het overtuigend zien: niet anders dan uitleg van de Heilige Schrift. Calvijns theologie is niet anders dan Woord-theologie. Met zijn *Institutie* wilde hij heenleiden naar de Schriften zelf. In zijn preken en commentaren hield hij zich trouw bij de woorden van de tekst die op dat moment aan de orde waren. Leerstellige uitweidingen treffen we daar niet aan. Maar in de *Institutie* heeft hij een vorm gezocht, een opbouw, een presentatie, die de onderdelen van de leer in hun juiste, bijbelse verband belichten. Maar ook hierin stelt hij zich geheel onder de tucht van het Goddelijke Woord.

Ik neem in dit verband enkele treffende, echt Spijker-iaanse zinnen over: *"Voor Calvijn werd de vorm van zijn werk in de laatste editie bepaald door de inhoud, en niet omgekeerd. Dit betekent dat de eerste zin van de Institutie, in 1536 reeds neergeschreven, beslissend is voor het hele werk. Het is Calvijn te doen om het thema van de kennis van God en de kennis van de mens. Daarin bestaat echte wijsheid, dat een mens God kent en zichzelf kent. Dit thema doortrekt de Institutie in haar geheel. Het gaat altijd en overal, bij ieder onderdeel,*

om dit fundamentele principe: God en mens, Godskennis en zelfkennis. Altijd en overal gaat het om de ware vroomheid, de echte spiritualiteit, de wezenlijke wijsheid. En met deze ordo, zorgvuldig door Calvijn aangebracht, stijgt het werk ver uit boven vele andere werken van die tijd, van daarna en van onze tijd." En zo is het!

geloof en gehoorzaamheid

In dit artikeltje kan ik natuurlijk maar een enkel ding aanduiden. Prof. van 't Spijker heeft zich al tot het uiterste moeten beperken. Mijn uitgaaf van de *Institutie* (Sizoo) telt bijna 1800 pagina's. Hier samengevat in rond 200 bladzijden, ofwel 25 hoofdstukjes. Waarbij elk van de vier boeken (onderdelen van de *Institutie*) evenredig aandacht ontvangt. Laat ik volstaan met het weergeven van enkele accenten.

Als het gaat over het gezag van de Heilige Schrift wordt terecht gewezen op het feit dat Calvijn het Schriftgezag vooral verbonden heeft met het getuigenis van de Heilige Geest.

"Daarover heeft hij onvergelijkelijk schone dingen gezegd!" Dat is ook zo. Calvijn spreekt niet beschouwelijk over deze dingen. Maar bij hem hebben Schriftgezag en heilszekerheid alles met elkaar te maken. *"De overtuiging van het geloof, zijn gewisheid en vaste grond vallen samen met dit geestelijk gezag van het Woord Gods."* Zo tekent prof. Van 't Spijker Calvijn als theoloog van de Heilige Geest en tegelijkertijd niet minder als theoloog van het Woord.

In het hoofdstukje over de leer van de Drie-eenheid valt een klein zinnetje bijzonder op. *"De leer van de triniteit staat in dienst van Gods toewending tot schuldige en verloren mensen, die bekeerd moeten worden tot leerzaamheid."* Wie hierover meer wil weten, leze het proefschrift van dr. A. Baars: *'Om Gods verhevenheid en Zijn nabijheid.'*

Heel goed getroffen acht ik ook de nadruk op de tweeslag die voor Calvijn zo kenmerkend is: geloof en gehoorzaamheid. Er is in de vreze des Heeren een mystieke factor (het geloof) en een ethische factor (de gehoorzaamheid). Prof. Van 't Spijker: *"Beide, geloof en gehoorzaamheid, vormen de componenten van de kennis van God. Om God te kennen, moeten wij Hem gehoorzamen. Om Hem te dienen in gehoorzaamheid, moeten wij Hem geloven."*

Calvijn is in zijn *Institutie* eerlijk in de

tekening wie de mens is: een mens onder de zonde, *"die herinnerd moet worden aan de ellendige staat van zijn afzichtelijke schande."* Hij zoekt eveneens naar Bijbelse woorden om te zeggen Wie de Heere is. Een God die om Christus' wil goddelozen rechtvaardigt. *"Deze rechtvaardiging behelst twee dingen"*, zo vat Van 't Spijker samen, *"Gods eer moet ongeschonden blijven. Dat motief staat voorop."* Maar ook dit: *"... dat het geweten voor God tot rust wordt gebracht, wanneer het rust in de welwillendheid van God."*

hoe te preken

Nog veel meer thema's komen in dit prachtige boek aan de orde: de eenheid van oud en nieuw verbond, Gods genadige verkiezing, Gods toorn en Zijn liefde, de gewisheid van Zijn beloften, etc. Wilt u weten hoe de leer van de Reformatie luidt? Wilt u het als in een notendop onder ogen hebben? Lees en herlees dan dit boek. In dat verband deed ik al lezende een wonderlijke ervaring op. Ik kwam een (uitvoerig) Calvijn-fragment tegen dat me al heel lang dierbaar is. Prof. Van 't Spijker citeert het op pag. 92 onbekommerd, hoewel het niet in de *Institutie* te vinden is. Het behelst een fragment uit Calvijns brief aan de Roomse theoloog Sadoletus. Ik verwonderde me er over dat het zo integraal was opgenomen. En laat ik het nu op blz. 144 opnieuw tegenkomen. De schrijver moet er toch wel een groot belang aan hechten om het zo'n nadruk te geven. Het geeft mij de vrijmoedigheid om het, ondanks de uitvoerigheid, hier op te nemen. Calvijn geeft erin weer hoe er in Genève door hem en de andere dienaren werd gepreekt. En hoe er naar zijn diepe overtuiging ook gepreekt moest worden. Als het gaat over de verhouding van Wet en Evangelie in de prediking. Het laat naar mijn gedachten niets aan duidelijkheid te wensen over. Er blijft ondertussen wel wat te wensen over: dat er zo nog gepreekt wordt en dat er zo nog zondaren tot Christus geleid worden. Door Gods Heilige Geest die het doet door de prediking van Zijn Woord.

"Wij laten de mens aanvangen met de zelfkennis, evenwel niet lichtvaardig of oppervlakkig. Maar hij moet zijn geweten voor Gods rechterstoel brengen, en wanneer hij dan overtuigd is van zijn zondige toestand, zal hij ook de strengheid bedenken van het Goddelijk oordeel, dat over alle

zondaren geveld is. Zo valt hij vernietigd en verslagen over zijn ellende ootmoedig voor God neer. Hij laat alle zelfvertrouwen varen, en spreekt zijn volkomen verlorenheid uit. Dan wijzen wij hem op de enige grond van het behoud, de barmhartigheid van God, zoals zij aan ons in Christus is geopenbaard. Want alles wat tot ons heil dient, is in Hem vervuld. Opdat alle sterfelijke mensen voor God als zondaren veroordeeld liggen, noemen wij Christus onze enige gerechtigheid. Met Zijn gehoorzaamheid heeft Hij onze overtredingen uitgedelgd. Door Zijn offerande heeft Hij de toorn van God verzoend. Met Zijn bloed heeft Hij onze smetten uitgewist. Door Zijn kruis heeft Hij onze vloek opgeheven, door Zijn dood voor ons genoeggedaan. Wij zeggen

dat op deze manier de mens met God de Vader in Christus verzoend wordt, zonder enige verdienste, zonder waardigheid van de werken, maar door een onverdiende barmhartigheid. Aangezien wij echter Christus door het geloof omhelzen, en als het ware in Zijn gemeenschap komen, noemen wij dit in overeenstemming met de gewoonte van de Schrift de gerechtigheid van het geloof."

N.a.v. Prof dr. W. van 't Spijker, *Bij Calvijn in de leer. Een handleiding bij de Institutie. Uitgeverij Den Hertog te Houten. Gebonden. Geïllustreerd. ISBN 90-331-1833-5. 213 pag. Prijs € 18,90.*

J.M.J. Kieviet

HET ZESDE GEBOD (3)

Waarden, normen en ethiek

Het komt voor dat iemand die op meerdere terreinen behoudende denkbeelden heeft op het gebied van abortus en euthanasie heel andere opvattingen erop nahoudt dan u verwacht zou hebben. Velen blijken een onbijbelse visie op leven en dood te hebben. Wie niet gelooft dat de mens geschapen is naar het beeld van God heeft een andere visie op het leven dan hij die dat wel gelooft. Ieder mens hanteert bepaalde normen. De norm is de maatstaf waarmee iets beoordeeld wordt als recht of niet recht, als goed of slecht. De beslissingen die iemand neemt, het gedrag dat iemand vertoont, wordt bepaald door de moraal die iemand heeft, dat is: welke gedragsregels hij voor zichzelf hanteert, van welke waarden hij uitgaat. Waarden en normen staan in de belangstelling. Door het toegenomen technisch kunnen van de mens zijn de vragen ook toegenomen. Hoe moeten we met alles verantwoord omgaan zodat er nog een leefbaar milieu overblijft voor onze kinderen? De medische mogelijkheden zijn toegenomen wat voor ingrijpende vragen stelt. Is alles wat mogelijk is ook ethisch verantwoord? De waarden en normen van de Bijbel hebben voor veel mensen geen waarde meer. Godsdienstige mensen mogen de Bijbelse normen en waarden voor zichzelf nog wel hanteren, maar ze mogen die normen en waarden niet aan anderen opleggen. Velen menen

in onze tijd dat godsdienst tot de privé-sfeer behoort. In onze moderne maatschappij is er weinig overeenstemming over wat goed en kwaad is. De vraag dient gesteld te worden wat het uitgangspunt is voor waarden en normen. Velen ontlennen hun normen aan het menselijk verstand. De mens beoordeelt wat genot is, wat nuttig is, wat deugdzaam is. De ware Bijbelse ethiek onderwerpt zich aan het Woord van God. De Bijbel is dan de enige norm voor leer en leven. Niet de mens, maar God bepaalt wat goed en kwaad is. Het valt niet te verwonderen dat een overigens keurige collega of buurman heel andere denkbeelden heeft over leven en dood dan christenen. Velen onderwerpen zich immers niet aan de Bijbel, aan de wil van God. Wie niet denkt vanuit Gods openbaring moet wel tot andere meningen en principes komen dan hen die wel van Gods openbaring uitgaan.

Leven en dood

De moderne mens waardeert het leven heel anders dan Gods Woord dit doet en meent zelf over het leven te kunnen beschikken. Als er geen Schepper is, is het leven geen geschenk. Je hoeft je dan ook niet tegenover de Schepper te verantwoorden. Leven en dood hebben dan niets met God te maken. Je moet proberen grip op je leven te krijgen en er wat van zien te maken. Zo wordt de mens baas over eigen leven. De mens

is mondig geworden. Het leven dient aan bepaalde kwaliteiten te voldoen. De moderne mens denkt vooral in termen van welzijn, genieten en consumeren. Verdrietige dingen moet je zien te voorkomen of verwijderen. Je hebt het recht een eind te maken aan dingen die je geluk bedreigen. Je mag een einde maken aan een ongelukkig huwelijk. Je mag een zwangerschap beëindigen die inbreuk maakt op je planning. Je mag een einde maken aan een leven dat geen perspectief meer biedt. Er ontstaat morele dwang om gehandicapte kinderen te aborteren. Er wordt gesproken over een zogenaamd menswaardig leven. De Bijbel spreekt heel anders. De Bijbel noemt ziekte en dood een gevolg van en een straf op de zonde. In ziekte en lijden wordt Gods straffende hand over de zonde gezien. Zo wordt bijvoorbeeld Gehazi met melaatsheid geslagen vanwege zijn arglistige en Godonterende optreden. Ziekte hoeft echter niet altijd een straf op de zonde te zijn. Bij Job is het lijden geen gevolg van een bepaalde zonde, maar een bijzondere beproeving van de Heere opdat de echtheid van zijn geloof zou blijken. Enerlei wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze. We moeten heel voorzichtig zijn om bij anderen een relatie te leggen tussen ziekte en zonde. Iemand moet soms lijden opdat de werken van God in hem openbaar zouden worden. Lijden kan een straf, maar ook een beproeving zijn. Voor de moderne mens is het lijden zinloos en mag daarom beëindigd worden. Maar de Bijbel leert ons heel andere dingen. Een jong en gezond lichaam is het ideaal van onze tijd. Een knappe vrouw wordt meer gewaardeerd dan een wijze vrouw. Gezond zijn en kunnen genieten vormen de zin van het leven. Dit is een oorzaak van prenataal onderzoek en selectie in de moederschoot. Men wil streven naar een perfecte gezondheid en er komt minder bewogenheid met zieken en gehandicapten. Stemmen gaan op die zeggen dat de kosten voor gehandicapten niet meer door de maatschappij gedragen moeten worden. De Bijbel laat andere geluiden horen. De verheerlijking van de gezondheid is niet alles, maar het gaat ook in genezingen om de deugden van God. Christus openbaarde een grote bewogenheid met de lijdende mens. De zorgende en verzorgende liefde van de barmhartige Samaritaan wordt getekend. Een christen dient

zich het lot van de naaste aan te trekken en bewogenheid te laten zien. Gods kinderen mogen verder zien dan dood en graf. Zij mogen uitzien naar die toestand waarin alle ziekte zal zijn uitgebannen. De moderne mens is de dood anders gaan zien en waarderen dan de Bijbel. De dood wordt wel gezien als de voltooiing van het leven. De dood hoort op natuurlijke wijze bij het bestaan. De dood wordt niet meer gezien als straf op de zonde. Volgens een man als Kuitert hoort de dood bij de schepping. De mens moet bereid zijn plaats te maken voor anderen. Zelfmoord wordt soms beschreven als een daad van grote moed. De Bijbel zegt duidelijk dat er geen leven is los van God. Buiten God is er de dood. De dood is de bezoldiging, de soldij, die wordt uitbetaald op de zonde. In de tijd van Paulus waren er grote denkers die de dood zagen als het natuurlijke einde van de mens dat manmoedig geaccepteerd moest worden. Hoewel Paulus hier van op de hoogte is geweest, spreekt hij alleen over de dood als straf over de zonde. Het Evangelie predikt dat Christus de dood als gericht plaatsvervangend heeft ondergaan voor al de Zijnen. Christus heeft de dood voor hen overwonnen. Maar de dood blijft wel de laatste vijand. Voor Gods kind is de dood een doorgang tot het eeuwige leven. De dood wordt voor Gods kinderen nooit een natuurlijke zaak.

Aardverschuivingen in de medische ethiek

In de eed van Hippocrates wordt beloofd geneeskundige behandeling alleen aan te wenden tot nut van de zieken. De arts belooft alles weg te houden wat tot verderf of letsel zal zijn. Hij zal geen enkel middel en zelfs geen advies geven dat zelfdoding ten doel heeft. De arts zal er niet aan meewerken dat een miskraam wordt veroorzaakt. Hij zal een vrouw geen enkel abortief middel verstrekken. In de eed van Hippocrates staan de eerbiediging van het menselijk leven en de patiënt centraal. Abortus, euthanasie en hulp bij zelfdoding worden absoluut afgewezen. Gedurende meer dan tweeduizend jaren heeft deze eed het medisch handelen bepaald. In de Declaratie van Genève wordt in 1948 en 1968 op deze eed teruggesproken: 'Ik zal het hoogste respect voor menselijk leven bewaren vanaf het moment van de conceptie. Zelfs onder dreiging zal ik mijn medische kennis niet aanwenden in strijd

met de wetten van de menselijkheid.' In Nederland wordt in 1959 een boekje uitgegeven 'Medische Ethiek en Gedragsleer'. Dit boekje stemt overeen met de eed van Hippocrates en spreekt over de 'absolute eerbied voor het menselijk leven.' Hierin wordt gesteld dat de arts 'nooit een ander standpunt zal mogen innemen dan dat wat het behoud van het leven beoogt.' Maar er heeft ondertussen een aardverschuiving plaatsgevonden in het medisch-ethische denken. In 1981 is abortus provocatus gelegaliseerd. Nederland houdt zich niet meer aan de Declaratie van Genève. De huidige eed die wordt afgelegd door artsen is ook niet meer gelijk aan die van Hippocrates: 'Ik zweer (beloof), dat ik de genees-, heel- en verloskunst volgens de daarop wettelijk vastgestelde bepalingen naar mijn beste weten en vermogen zal uitoefenen en dat ik aan niemand zal openbaren wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of ter mijner kennis is gekomen, tenzij mijn verklaring, als getuige of deskundige in rechte gevorderd of ik anderszins tot het geven van mededeling door de wet verplicht worde. Zo waarlijk helpe mij God Almachtig (dat beloof ik).' Er wordt dus niet meer beloofd geen abortus en euthanasie te plegen. Dit tekent de tijd waarin wij leven. Wie als vertrekpunt voor zijn handelen niet de Bijbel heeft, komt ook heel ergens anders uit dan de Bijbel. Wie eigen denken tot norm heeft verheven, heeft een andere visie op lijden, gezondheid en dood. We zijn teruggekeerd naar de situatie van de eerste christenen. Christenen nemen een uitzonderingspositie in temidden van moderne neidenen. Wat vlak na de Tweede Wereldoorlog bij nazi-Duitsland veroordeeld werd, keert in een ander jasje terug. Dit dient verklaard te worden vanuit de technische ontwikkelingen die in de medische wereld hebben plaatsgevonden. We denken aan het boekje 'Medische macht en medische ethiek' van de zenuwarts J.H. van den Berg. Tot ongeveer 1870 was het de tijd van de medische onmacht. De tweede periode is die van de overgang van technische onmacht naar technische macht. In onze tijd is het derde tijdvak aangebroken: dat van de medisch-technische macht. Dat vraagt om een nieuwe ethiek. De arts dient zich af te vragen: moet ik wel alles doen, wat ik kan. De ethische grondregel dient nu als volgt geformuleerd te worden:

'Het is de arts geboden menselijk leven te behouden, te sparen en te verlengen, waar en wanneer dat zinvol is.' De grondregel dat menselijk leven absoluut beschermwaardig is heeft vanwege het technische kunnen een verstrekkende voorwaarde gekregen: 'waar en wanneer dat zinvol is.' Maar wie bepaalt wat zinvol is? Moet er altijd gereanimeerd worden? Moeten we meedoen aan ieder experiment? We dienen ook te bedenken dat er verandering is gekomen in de relatie arts en patiënt. De patiënt is mondig geworden. Hij wil meedenken en meebeslissen. De patiënt wil zeggenschap hebben wat hij als zinvol en dus verantwoord medisch handelen ziet. De mens heeft zelfbeschikkingsrecht. Zo bepaalt de vrouw zelf of ze het wel of niet zinvol vindt zwanger te zijn. Ouders bepalen of het leven voor een gehandicapt kind al of niet zinvol is. De moderne mens is baas over eigen buik, lijf en leven. De moderne mens mag zelf bepalen wanneer hij sterven wil en hoe hij sterven wil. De arts is dienstverlener geworden. In de winkel is de klant koning, zo moet dat ook in de spreekkamer zijn. De arts dreigt onmondig te worden. Hij mag zijn mening wel vertellen, maar niet opdringen. Een arts kan het niet maken bepaalde handelingen niet te willen verrichten. Een christelijke arts kan zich niet meer specialiseren als gynaecoloog, want abortus behoort tot het pakket dat moet worden aangeboden. Een verpleegkundige die niet wil meewerken aan abortus en euthanasie is eigenlijk niet geschikt voor het werk. Tot de procedure voor het verlenen van een vergunning als huisarts behoort een gespreksronde met de zittende huisartsen. Er kan gevraagd worden naar de mening over euthanasie en de 'morning-after' pil. Wie hierop antwoordt vanuit zijn geloofsovertuiging kan worden afgewezen. Iedere arts heeft de plicht een zwangere vrouw van 36 jaar of ouder erop te wijzen dat zij in aanmerking komt voor een vruchtwaterpunctie om het risico van het krijgen van een gehandicapt kind in te kunnen schatten en door middel van abortus de geboorte van zo'n kind te voorkomen. Ondanks en te midden van al deze ontwikkelingen dient echter vastgehouden te worden aan de eis van Gods geboden, die heilig, heilzaam en goed zijn.

A. van Heteren

"Ik denk dat ik de hoofdsom van de religie hier zo in al haar onderdelen heb samengevat en systematisch geordend, dat het voor iemand die haar goed begrepen heeft, niet moeilijk is te bepalen waarnaar hij in de Schrift speciaal moet zoeken én bij welk thema hij alles moet onderbrengen wat daar te vinden is. Zo heb ik als het ware de weg gebaad. En als ik in de toekomst commentaren op de Schrift zal publiceren, dan zal ik die altijd beknopt houden. Het zal immers niet meer nodig zijn dat ik lange discussies begin over dogma's en uitweid over bijbels-theologische thema's. Door deze werkwijze zal de godvrezende lezer veel moeite en ongemak bespaard worden, onder voorwaarde dat hij zich tot de commentaren wendt, gewapend met de kennis van het boek dat hij nu onder ogen heeft, als een noodzakelijk hulpmiddel."

Doel Institutie

Het bovenstaande citaat is te lezen in het woord vooraf van de Institutie van 1539. Dat is een tweede uitgave, nadat immers in 1536 de eerste Institutie door Calvijn geschreven werd. Waarom dit lange citaat? Het is u al lezend wel opgevallen met welk doel Calvijn de diverse uitgaven van de Institutie geschreven heeft. Een 'godvrezende lezer' zal het als een 'noodzakelijk hulpmiddel' gebruiken met het oog op het verstaan van de Schrift! Dr. Baars heeft in zijn proefschrift allereerst aandacht gegeven aan de hand van de diverse uitgaven van de Institutie van een ontwikkelingsgang die Calvijn heeft doorgemaakt in de loop van zijn leven. Daarbij – en dat geldt in het bijzonder voor het vertalen van nog niet eerder gepubliceerde preken – heeft de schrijver laten zien dat hij niet alleen meester is wat de kennis van Calvijn betreft, maar ook met de Latijnse taal kan lezen en schrijven. Veel citaten zijn door hemzelf vertaald in heldere, goed leesbare zinnen.

Maar duidelijk is dus uit het bovenstaande citaat wel dat het bestuderen van de Institutie maar niet allereerst en alleen bedoeld is voor theologen! Mocht u die gedachte altijd nog gehad hebben, dan hebt u de bedoeling van Calvijn niet begrepen. Wellicht hebt u daarom gemakshalve (?) afgezien van het een keer grondig

doorlezen van de Institutie. Denken we soms niet te snel: 'dat is te moeilijk voor mij'? Eenvoudige mensen uit vroeger jaren bleken heel wel in staat om de stof zich eigen te maken.

Het wil dus een hulpmiddel zijn om de Heilige Schrift te verstaan. In de eerste uitgave (1536) geeft Calvijn zelf aan dat die uitgave bedoeld is om *catechetisch onderwijs* te geven aan zijn landgenoten. Daarbij heeft de Institutie van 1536 (en trouwens ook de latere uitgaven) de bedoeling om de leer van de hervorming te *verdedigen* tegenover allerlei aantijgingen die door vijanden gemaakt werden, deze leer af te grenzen tegen de dwaalleer en haar in bescherming nemen tegen misvattingen. Zo geeft de Institutie dus 'de hoofdsom van de evangelische leer' in een handboek (*compendium*).

Ontwikkeling - strijd

Dr. Baars neemt ons mee in het tweede hoofdstuk van zijn boek door de diverse uitgaven van de Institutie (1536, 1539, 1543 en 1559) en besteedt daarbij ook aandacht aan enkele andere geschriften van Calvijn die in deze tijd werden uitgegeven (een Catechismus en Geloofsbelijdenis in 1537, de Catechismus van Genève van 1542) en heeft allerlei verbandingen (relaties) aangetoond tussen deze geschriften. Dat is allemaal heel boeiend, maar het voert in het verband van deze enkele artikelen te ver om daar op in te gaan.

Wat wel heel duidelijk gemaakt wordt, is dat Calvijn een ontwikkeling heeft doorgemaakt in de loop der jaren en dat die ontwikkeling mede bepaald is door de fronten waarop hij de degen heeft moeten kruisen met tegenstanders. Bij 'ontwikkeling' moet u dan vooral denken aan allerlei verschillende accenten die gelegd worden. Is dat trouwens niet een leerzaam aspect voor onze tijd? We moeten strijden waar de vijand probeert allerlei aanvallen te doen op de leer der zaligheid en niet met allerlei denkbeeldige vijanden. Dat kan ook leiden tot noodzakelijke accentverschuivingen. Het is immers niet altijd mogelijk om zogenaamd evenwichtig te zijn. Als een boot naar de ene kant overhelt, zal er bewust tegenwicht geboden moeten worden wil er evenwicht komen! Wat de fronten betreft: dat gold met name *Servet* en de zoge-

naamde *antitrinitariërs*. Aan deze fronten geeft de schrijver uitvoerig aandacht. Zelfs zo dat bij mijn weten niet eerder geprobeerd is de onderste steen boven te halen in het conflict met *Servet* dan nu gebeurd is. Maar eerder had Calvijn een conflict met één van de predikanten van Lausanne, Pierre Caroli. Ook aan dat conflict wordt aandacht besteed, omdat daarbij sprake is van toch wel opmerkelijke dingen. Daarover nu eerst iets, omdat de uitgave van 1539 de sporen draagt van dit conflict. Vervolgens zullen we dan op enkele hoofdlijnen zien hoe op het andere front (*Servet*, *antitrinitariërs*) gestreden is om het zo zuiver mogelijk spreken over wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft. Want van het laatstgenoemde conflict verradt de Institutie van 1559 duidelijk de sporen.

Weigering de belijdenis te ondertekenen

In het begin van 1537 wordt Calvijn (en zijn collega's) beschuldigd van onrechtzinnige opvattingen inzake de Drie-eenheid en de Godheid van Christus. Uiteindelijk wordt hij op een synode te Lausanne en enkele maanden later te Bern van blaam gezuiverd, maar de nasleep blijkt een langdurige te zijn. Het blijkt dat er niet alleen verschil van inzicht was, maar dat er ook mensen bij waren betrokken. Verbitterde reacties verhelderen de zaak niet. Welnu bekend is dat Calvijn weigert de belijdenissen van Nicea en van Athanasius te ondertekenen als hem dat gevraagd wordt. Soms wordt zelfs naar dit voorval verwezen als er binnen onze kerken ambtsdragers zijn die moeite hebben om hun handtekening te zetten onder het zogenaamde *ondertekeningsformulier* waardoor zij zich ook uitdrukkelijk binden aan de gereformeerde belijdenisgeschriften. Uit wat in dit onderzoek naar voren komt, blijkt dat iemand zich daarvoor niet op het gedrag van Calvijn kan beroepen. Waarom ondertekende hij aanvaankelijk niet? Dat had ook te maken met de verdachtmakingen van Caroli, maar daaruit blijkt hoe hoeveel Calvijn er aan gelegen was om zoveel mogelijk met de woorden van de Schrift zelf te spreken. Kennelijk vreest Calvijn dat door slaafse eerbied voor de traditionele formuleringen het *Sola Scriptura* in de schaduw komt, zo betoogt dr. Baars. Verder hangt het ook samen, zo blijkt, met

zijn verzet tegen een speculatieve benadering van het dogma en zijn benadrukken van de betekenis van de Drie-eenheid voor de praktijk van het geloofsleven. Uiteindelijk is het zo dat juist door deze strijd Calvijn de grote waarde van de klassieke termen is gaan erkennen. Juist in de confrontatie met andere visies blijken ze uitermate nuttig te zijn. Wel blijft hij enige moeite houden met bepaalde formuleringen. Uit o.a. deze laatste constatering blijkt ook dat de schrijver – hoe zeer hij zich verwant weet aan Calvijn – toch ook de nodige afstand weet te bewaren om waar nodig hem kritisch te beoordelen en een 'eerlijke' weergave te geven van wat zijn opvattingen waren. Dr. Baars toont aan hoe deze strijd de in 1539 uitgegeven (tweede versie) Institutie heeft beïnvloed.

Michael Servet

De meesten van ons zullen zich wel herinneren hoe deze ketter in 1553 ter dood wordt veroordeeld vanwege met name zijn anti-trinitarische opvattingen. Hij sterft op de brandstapel. Maar voordat het zover is, is er heel wat gediscussieerd en over en weer geschreven. Een kleine honderd bladzijden worden aan dit conflict gewijd. Een zeer leerzaam gedeelte en ook voor onze tijd nuttig om te verwerken, omdat we een aantal van Servets opvattingen ook in de hedendaagse theologie kunnen tegenkomen, zij het dan soms wat anders verpakt.

De belangrijkste bron om zicht te krijgen op het conflict met Servet draagt de titel: *'Verdediging van het orthodoxe geloof inzake de Heilige Drie-eenheid tegen de monsterachtige dwalingen van de Spanjaard Michael Servet'*. Het verschijnt in 1554 met het doel zich te verdedigen tegenover de kritiek die vanuit bepaalde kringen uitgeoefend werd. Calvijn en de raad van Genève werden onverdraagzaamheid verweten. Men moest toch met wat meer verdraagzaamheid omgaan met andersdenkenden, zo klonk het geluid.

Waar ging het conflict over en wás er inderdaad wel zo'n groot verschil tussen de bijbelse leer en de leer van Servet? Aangetoond wordt dat Servet op heel wat punten afwijkende gedachten had. Ik noem er enkele ter illustratie:

Het Woord en de Geest zijn slechts op te vatten als een zichtbare openbaring van God. De leer van Servet draagt

een *modalistisch karakter*. Er is geen werkelijk onderscheid tussen de drie Personen, maar de ene God openbaart Zich de ene keer als Vader, dan weer als Zoon of als Geest.

Servet blijkt een behoorlijk ingewikkeld denksysteem te hebben ontwikkeld. Een samenraapsel van allerlei filosofische en theologische gedachten. Een opvallende gedachte is dat volgens hem de goddelijke natuur aan elk van de schepselen wordt meegegeeld op het moment dat ze van een 'idee in God' tot een werkelijkheid worden. Wel is er een zekere rangorde: de godheid in een mens is verhevenner dan die in goud of hout. Dit betekent ondertussen wel de grens tussen God de Schepper en het geschapene uitgewist wordt! God stroomt als het ware uit in de schepping. Calvijn maakt de snedige opmerking dat Servet in feite 'God met evenveel Personen bekleedt als er stenen en boomstronken op de aarde zijn!' Servet werp hem voor de voeten: 'Met Simon de tovenaarsluit je God op in een hoek, maar ik zeg dat Hij alles in allen is'. Het gaat dus in dit conflict om het eerste deel van de titel van het boek: 'Om Gods verhevenheid....'!

Wat betreft de Zoon heeft hij ook afwijkende opvattingen: als 'idee' is Hij er van eeuwigheid in God, maar als 'werkelijkheid' is Hij er pas vanaf de menswording. De titel 'Zoon van God' heeft volgens Servet dus betrekking op het menszijn van Jezus. Immers de Zoon begint pas Zoon te zijn bij Zijn incarnatie. Verder is volgens hem het vlees van Christus uit de hemel neergedaald en heeft dus ook een goddelijk karakter. Hij is dus niet gekomen in 'de gelijkheid van het zondige vlees', zoals Paulus schrijft in Rom.8:3.

Ik merk dat het toch wel veel ruimte vergt om een en ander weer te geven. Ik laat het wat Servet betreft hierbij en hoop dat er toch enigszins een indruk gegeven is welke aspecten van Gods openbaring in het geding waren (én zijn!).

Antitrinitariërs

Wat de strijd met betreft met de *Italiaanse antitrinitariërs* heel kort enkele dingen, zij het dat iedere vertegenwoordiger van deze richting ook wel weer eigen accenten heeft. De dwaalleer kent immers een bonte mengelmoes voortkomend uit de wirwar van menselijke gedachten! De één (Gribaldi) verzet zich met name

tegen het 'één in Wezen' van met name de Vader en de Zoon. De Zoon en de Geest ontvangen de godheid van de Vader en zijn dus 'lager' dan de Vader. Anders, zo wordt geredeneerd, krijg je toch ook drie goden? Een ander (Gentile) is ervan overtuigd dat in de kerk van Genève een leer aangehangen wordt die moet leiden tot een 'Viereenheid'! De gedachte is zo'n beetje als volgt: het enige Wezen is in Zichzelf de ware God, de drie Personen zijn eveneens wezenlijk God, zodat er sprake moet zijn van 'vier goden'. Bovendien vindt hij evenals de andere antitrinitariërs dat alleen aan de Vader de erenaam toekomt dat Hij 'van zichzelf bestaat'. In dit conflict met Gentile gaat Calvijn dieper dan voorheen in op de verhouding van 'Wezen' en 'Persoon'. Het Wezen komt de Vader, de Zoon en de Heilige Geest in gelijke mate toe. In hun *Persoon-zijn* zijn Zij echter op een bepaalde wijze onderscheiden. Het komt dus aan op goed onderscheiden tussen Wezen en Persoon: naar Zijn Wezen is Christus niet gegeneerd, maar als Persoon wel. Naar Zijn Wezen is de Vader niet de Oorsprong en de Bron van de Zoon en de Geest, maar als Persoon is Hij dat wel.

De volgende keer zullen we vanuit wat dr. Baars ons aanreikt uit de schatten van Calvijn vooral putten uit zijn preken en commentaren. Het blijkt dat Calvijn een voor ons wellicht heel verrassende kijk heeft op bepaalde teksten en welke 'bewijsplaatsen' inzake de leer van de Drie-eenheid werkelijk verantwoord zijn. Waar denkt u bijvoorbeeld allereerst aan bij een tekst als: "Ik en de Vader zijn één" (Joh. 10:30)?

M.J. Kater

Verschuivingen worden geconstateerd. Nu zien we dit in elke eeuw. Echter waar voor we gewaarschuwd worden, daar moeten we niet aan voorbij gaan. Het kan zeer gevaarlijk zijn. Temeer als het over zaken gaat die onze zaligheid raken. Zelfmisleiding en elkaar bedriegen voor de eeuwigheid is niet onschrijfbaar. Alhoewel ik mezelf wel eens afvraag: wordt dit nu nog geloofd, want veel wordt er beredeneerd en als vastgesteld en daarom geloofd. Dat er overeenstemming moet zijn althans in grote lijnen met het verleden mogen we niet voorbij zien. Tijdsverandering mag geen andere levensovertuiging of levensbeleving laten zien of laten horen. Waar in het verleden voor gewaarschuwd, of aandacht voor gevraagd is, mogen we niet voorbij zien. Daar we wat passages weergeven uit het leven van Prof. van der Schuit, wil ik nu wijzen op wat hij schreef over wedergeboorte en geloof. Geloof en wedergeboorte. Nu kunnen beide een tegenstelling vormen. Prof van der Schuit heeft daarvoor gewaarschuwd. Met nadruk heeft hij gezegd dat beide namelijk wedergeboorte en geloof of andersom geloof en wedergeboorte op hun juiste plaats gezien moeten worden. Als eerste dient gesteld te worden naar Schrift en belijdenis: het werk van de Heere in ons. De belijdenisschriften geven van beiden het schriftuurlijk belijden door. Echter lijkt er verschil te zijn tussen wat er in de Dordtse Leerregels staat en in de Nederlandse Geloofsbelijdenis. In de Dordtse Leerregels lezen we dat dode zondaren wedergeboren worden tot het geloof. Benadrukt wordt de daad van de Heere in ons. In artikel 24 van de Ned. Geloofsbelijdenis wordt beleden dat wij wedergeboren worden door het geloof. En dat dit geloof de mens maakt tot een nieuwe mens en hem doet leven in een nieuw leven. Wanneer we denken aan beide gegevens dan lijkt er sprake te zijn van een tegenstelling. De Dordtse Leerregels spreken van wedergeboorte en daarna geloof en de Ned. Geloofsbelijdenis van geloof en wedergeboorte. Op dit onderscheid te wijzen, achtte prof. van der Schuit noodzakelijk. Temeer daar er een verschuiving is en nu het accent valt op geloof en daarna wedergeboorte. Nimmer mag voorbijgezien worden, dat de Dordtse Leerregels ons voorhouden dat geloof een vrucht is van de wedergeboorte. Er staat in artikel 18: door wier dienst de mensen geroepen worden tot bekering en het

geloof in Christus de Gekruisigde. Van der Schuit zegt verder: maar behalve deze algemene roeping is er ook een krachtadige roeping, een 'ware' bekering, een genade des wederbarenden Heiligen Geestes. Door onze reformatorische theologen zoals Calvijn, Ursinus en anderen, zo schoon genoemd: "inclinatio ad credendum", een hartneiging, een zielsbuiging, die niet anders kan en wil dan geloven. Dat is maar niet de uiterlijke prediking, dat is maar niet een verstandelijke verlichting, nee, dat is veel en veel meer, veel dieper, veel intensiever, rakende al de hoedanigheden van onze zielstrillingen. Zoals we lezen in artikel 11 van hoofdstuk 3 & 4 van de DL. Laat ik enkele passages uit de DL aanhalen. Ze worden te weinig gelezen. Ons volk en met name de jeugd raakt al meer aan deze taal en aan de zaken ontwend. Hiervan kan prediking en catechese de schuld zijn. We lezen in Hoofdstuk 3 & 4 artikel 10 dat God de zijnen krachtiglijk roept, met het geloof en de bekering begiftigt. En wat is nu die krachtadige roeping die aan het geloof vooraf gaat? Dat zegt ons art 11, waar staat: voorts wanneer God dit Zijn welbehagen in de uitverkorenen uitvoert en de ware bekering in hen werkt, is het dat Hij niet alleen het Evangelie hun uiterlijk doet prediken en hun verstand krachtiglijk door de Heilige Geest verlicht, opdat zij recht zouden verstaan en onderscheiden de dingen, die des Geestes Gods zijn; maar Hij dringt ook in tot de binnenste delen van de mens met de krachtige werking van dezelfde wederbarende Geest. Hij opent het hart dat gesloten is. Hij vermurwt, dat hard is. Hij besnijdt dat onbesneden is. Hier hebben we de typering van de bediening van het Woord en bij het Woord en daardoor wordt gewerkt in het leven de krachtadige roeping, wedergeboorte, ware bekering en geloof. Dit alles spreekt van de machtige, heilrijke daad van de Heere in het leven van een zondaar. Wanneer het nu in artikel 24 van de Ned. Geloofsbelijdenis over de wedergeboorte door het geloof gaat, dan is dit een zaak van andere orde. De mens wordt daar getekend als wedergeboren. Het gaat over de heiligmaking. Ook wel genoemd de wedergeboorte in ruimere zin. Daarom leest men boven artikel 24: "van de heiligmaking en de goede werken." Heilsordelijk volgt dit op artikel 23, daar gaat het over de rechtvaardigmaking. Wie nu zegt dan men door het geloof wedergeboren wordt of

door te geloven trekt een conclusie en dat is gevaarlijk. Nu mag de gedachte niet voorbijgezien worden, die nogal eens geponeerd wordt: het accent behoort te vallen op de levensheiliging. In de prediking moet het daar bijzonder over gaan. De gemeente moet daartoe steeds opgeroepen worden. Zeker de levensheiliging mag niet gezien worden als een secundaire zaak. Men doet dan tekort aan wat de Heere in Zijn Woord zegt. Maar nimmer mag de levensheiliging, de heiligmaking, losgemaakt worden van de rechtvaardigmaking. Wanneer dit gebeurt, gaat men zijn heiligmaking houden als zijn rechtvaardigmaking voor de Heere. Rechtvaardigmaking en heiligmaking zijn onderscheiden zaken. In Gods woord wordt dit aangegeven en geleerd op de school van de Heilige Geest. Beheerst door de Geest des Heeren wordt men van de rechtvaardiging ook geleid naar de heiliging van het leven. Die heiliging laat in het leven vrucht zien. Tegenover de werken van het vlees, blijkt door de genadekracht van de Heilige Geest de vrucht van de Heilige Geest. Namelijk: liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid. Waar dit leven werkt, spreekt Johannes 15. het levensbeeld van de wijnstok en de rank. Verstaan wordt: de rank is er door de geplante wijnstok en zij leeft door de wijnstok. Zij zoekt het leven in de wijnstok. Die wisselwerking is er in het geloofsleven. Samenvattend kan er gesproken worden van de passiviteit en de activiteit van het geloof. Op het eerste volgt het tweede. Gelijk ook het gezaaide opkomt uit de grond. Zo komen er geloofswerkzaamheden. Geloofsdaden. In de samenleving wordt het bemerkt. Het blijft niet verborgen. De Catechismus zegt: het is onmogelijk dat wie Christus door een waar geloof ingeplant is niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid. Dit leven is niet zonder gebed. De wedergeborene zoekt het gebed voor vrucht, voor vrucht dragen. In dit verband zegt van der Schuit: in de Heilige Schrift zijn dit de uitnemendste heiligen, die een nauwgezet gebedsleven leiden om te kennen wat de Heere vraagt. En het einde zal zijn wat in Mattheüs 25 staat: Heere, wanneer hebben wij? Wat we lezen zijn geen waarheden uit het kerkelijk museum van oudheden. Maar gegevens naar de Schriften. Dus vandaag nog legitiem. Voor leer en leven!

M.C. Tanis

VRAGENRUBRIEK

In dit artikel zal ik proberen een tweetal vragen te beantwoorden, die te maken hebben met het geslachtsregister van de Heere Jezus, zoals we dat vinden in Matth. 1. Ik heb weer nieuwe vragen gekregen, waarvoor dank! Die hoop ik dan een volgende keer te beantwoorden.

De eerste vraag spitst zich toe op de vraag of de Heere Jezus nu eigenlijk wel een Zoon van David was. Mattheüs 1 begint bij Abraham en eindigt met Jozef, de man van Maria. Maar Jozef stond toch geheel buiten de geboorte van de Heere Jezus?

Inderdaad is dit een juiste vaststelling.

Jozef was naar het vlees een echte zoon van David en Abraham. Zo wordt Jozef dan ook door de engel aangesproken in de droom. Zie Matth. 1:20. Daar zegt de engel: Jozef, *gij zone Davids!* Jozef was uit den huize Davids, Lukas 1:27. Jozef was uit het huis en geslacht van David, Lukas 2:4.

Van Maria's afkomst weten we niets. Maar door haar verbintenis met Jozef hoorde ze krachtens de wet ook tot het Davidshuis. De kinderen uit dit huwelijk behoorden daarom ook tot het huis en geslacht van David. Jozef en Maria hadden samen ook kinderen, twee van hen waren Jakobus en Judas, van wie we ook een brief in het Nieuwe Testament hebben. Die twee brieven zijn dus van echte zonen van David.

Jozef was niet alleen een zoon van David, maar ook een zoon van Adam. Lukas geeft ons in hoofdstuk 3 ook een geslachtsregister van de Heere Jezus, en hij begint zo: En Hij, Jezus, begon omtrent dertig jaren oud te wezen, zijnde (alzo men meende) de zoon van Jozef, enz. Lukas gaat dan door tot de eerste mens, Adam.

Beide geslachtsregisters geven ons dus de namen van Adamieten, gevallen zondaren, die van nature voor God niet kunnen bestaan. Allen liggen in hun eerste vader, het bondshoofd Adam, verloren voor God. Van hen uit is er geen enkele mogelijkheid tot behoud. De zonde plant zich voort van vader op zoon. Wie zal een reine geven uit den onreine? Niet één, Job 14:4.

Nu is daar in genoemde geslachtsregisters op die droeve regel één uitzon-

dering. En dat is Christus! Hij is dan wel als wij allen uit een vrouw geboren, en ons in alles gelijk geworden, maar: uitgenomen de zonde! Want aan Zijn wonderlijke ontvanging in Maria's schoot is niet Jozef, maar God Zelf te pas gekomen. De engel had tot Maria gezegd: De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom ook, dat Heilige, Dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden.

Na Adams val is Hij de Eerste, de Enige, Die rein ter wereld kwam naar Zijn menselijke natuur. Zo kan Hij voor verloren Adamieten een volkomen Zaligmaker zijn. Zo toont God dat de zaligheid niet van beneden, maar van Boven is, van de Vader der lichten afkomende!

We kunnen de Heere Jezus dus gerust de Zoon van David noemen, omdat Hij in dat huis werkelijk geboren is. Hoorde Maria daar krachtens de wet toe, dan ook haar Zoon. Maar vergeet niet dat Hij niet alleen Davids Zoon, maar tevens Davids Heere is. Over dat mysterie spreekt Hijzelf in Matth. 22: 41 ev.

Zo mochten uw en mijn hart voor het eerst of opnieuw getroffen worden door het heilsingrijpen Gods, Die Zijn Zoon naar deze wereld zond, geboren uit een verloren geslacht en voor dat verloren geslacht. Omdat Hij rein en volmaakt en rechtvaardig is, is er voor mij, onreine en onvolmaakte en schuldige zondaar, volkomen zaligheid. Leerden we onszelf al als een onreine voor de Heere verootmoedigen?

Nu de tweede vraag. Volgens Matth. 1:5 zou Boaz, de man van Ruth, een zoon van Rachab de hoer zijn geweest. Nu is er een vraag of dat wel klopt. Daar ligt toch zoveel tijd tussen dat het niet kan? Hoe zit dat?

Uit vers 17 moeten we opmaken dat de evangelist geen volledige opsomming van Jezus' voorgeslacht heeft willen geven. Hij geeft immers aan dat alle geslachten tot de komst van Christus te verdelen zijn in drie maal veertien geslachten! Hij heeft per periode slechts veertien namen willen noemen. Dat is symboliek. Want drie maal veertien is zes maal zeven namelijk. Zes zeventallen gaan aan Christus

vooraf. Het getal zeven duidt op volheid. Een week heeft ook zeven dagen. Christus kwam dus in de volheid des tijds. Zoals de zevende dag de sabbat was, zo is in Christus de 'zevende' periode aangebroken, de ware sabbat, de ware sabbatsrust.

Om tot die symboliek te komen, heeft de evangelist dus enkele namen moeten weglaten en heeft hij zelfs één keer een naam twee maal meegeteld. In de eerste reeks van veertien heeft hij ook namen weggelaten dus. Het laat zich inderdaad moeilijk denken dat Boaz een zoon van Rachab is geweest. De geschiedenis van Ruth speelde in de dagen van de richters, dus enige tijd na de intocht in het land Kanaän toen Rachab leefde.

In de tweede reeks van veertien zijn de namen van de koningen Ahazia, Joas en Amazia weggelaten, terwijl die toch ook echte zonen van David en koningen van Juda zijn geweest!

In de derde reeks zijn blijkens Lukas 3 vele namen weggelaten, terwijl Jechonias twee maal wordt genoemd. Hij hoorde bij de tijd voor de wegvoering en wordt als eerste genoemd in de tijd na de wegvoering, vandaar.

Het kan ons wat onlogisch en gezocht lijken, maar de evangelist, die zijn evangelie in het bijzonder voor de joden schreef, heeft er alles aan willen doen om zijn lezers te overtuigen dat Christus de ware Messias, de door God Beloofde was!

Het is nodig te weten dat de Heere Jezus de van God gezonden Messias was. Maar die kennis alleen is niet genoeg. Het komt er toch voor ons allen op aan of de door God gezonden en gepredikte Zaligmaker door genade ook de onze mocht worden! Dat is nu het werk van de Heilige Geest. Hij overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel. Hij doet mij mijn Adamsbestaan inleven. Om in die weg die Ander, de tweede Adam, nodig te krijgen voor eigen hart en leven. En wat is dat groot, als de Heere Jezus Christus Zich door Woord en Geest aan zo'n schuldverslagen zondaar openbaart! Denk aan Bartimeüs. Hoe groot was zijn nood! Maar toen de Heere Jezus voorbij kwam, heeft hij geroepen: Heere, Gij Zone Davids, ontferm U mijner! En de Heere Jezus heeft toen die heerlijke woorden gesproken: Wat wilt gij, dat Ik u doen zal? En het antwoord was: Heere, dat ik ziende mag worden! Is dat ook uw bede mogen worden?

K. Hoefnagel

BRIEVEN AAN OUDERS (46)

De opvoeding door vader Asa en moeder Azuba van hun zoon Josafat werd door de Heere rijk gezegend; ook die zoon kunnen en mogen we een reformator noemen. Toen hij zijn vader als koning opvolgde, ging dat duidelijk blijken. We lezen van hem: "En hij wandelde in al de weg van zijn vader Asa; hij week niet daarvan, doende dat recht was in de ogen des HEEREN". De rest van de jongens die aan ontucht gewijd waren, deed hij weg; hij zocht de Baäls niet, maar hij zocht de God van zijn vader, en wandelde in Gods geboden. Bovendien nam hij de hoogten en de palen die gewijd waren aan afgoden, weg. Dat was het restant dat nog was overgebleven.

Jehu, een ziener, mocht zeggen: "gij hebt uw hart gericht om God te zoeken". 't Is zo schoon om te lezen in 2 Kronieken 19 dat Josafat van Berseba tot het gebergte van Efraïm toe het volk deed wederkeren tot de Heere.

Voorts wordt vermeld dat hij in de steden van Juda rechters aanstelde. Tot hen sprak hij: "neemt waar, en doet het; want bij de Heere, onze God, is geen onrecht, noch aanneming van personen, noch ontvangst van geschenken"; en tot Levieten, priesters en oudsten zei hij: "Doet also in de vreze des Heeren, met getrouwheid en met een volkomen hart". Het meest imponerende aangaande Josafat vind ik vermeld in hoofdstuk 20. Er is oorlog met de Moabieten en de Ammonieten. O dat kinderlijke gebed van Josafat in het huis des Heeren; en dan zijn woorden tot de inwoners van Jeruzalem: "Vreest gijlieden niet, en wordt niet ontzet....., want de strijd is niet uwe, maar Godes"; en weet u wat Josafat dan doet? Vóór het ten strijde trekkend leger van Juda plaatst hij zangers. Dat is wat! Wij zouden vóór het leger uit doen gaan de artillerie. Josafat doet zangers voorop gaan, en die krijgen de opdracht om de heilige Majesteit te prijzen. Dat betekent dat reeds vóór de uitslag van het gevecht de lofzang, het overwinningsslied al wordt aangeheven. Waarlijk – Josafat is een geloofsheld. We kunnen hem rangschikken onder de mensen van Hebreeën 11.

Welke ouder zou niet begeren dat zijn zoon of dochter gelijk zou mogen zijn aan Josafat? Och – dat ook onze kinderen zich zouden mogen openbaren

als geloofshelden. Ja – geloofshelden die de lofzang van de overwinning al gaan zingen, terwijl de drie doodsvijanden, satan en de wereld en het nog overgebleven vlees, nog springlevend zijn. Kan dat dan? Ja zeker – want uiteindelijk is de veldslag al beslist toen op Golgotha. Daarom toch kan de levende kerk reeds het overwinningsslied zingen.

Uw kind nog zo onbekeerd? Tranen, groot verdriet vanwege zijn of haar

weerbarstigheid? Breng die tranen voor de Heere! Een kind van zoveel tranen kan niet verloren gaan.

Is er geloofskrediet op de Heere? Wel – dan zoudt u reeds het loflied kunnen aanheffen. Een geoefend geloof zingt reeds vóór de verhoring! Omdat dit geloof zich vastklampt aan het Woord. Alleen maar aan het Woord. Omdat de Heere de grote Hoorder van het gebed is. Omdat Hij nooit beschaamd maakt hen die het van Hem verwachten.

P.v.Zonneveld

www.kliksafe.nl

Beveilig uw bedrijfsnetwerk en bescherm uw personeelsleden met Kliksafe!

- Kliksafe biedt internet- en spamfiltering, virusscan op mailverkeer en de meest uitgebreide firewallfaciliteiten
- beveiliging en filtering via elke verbinding mogelijk, zowel kabel, WiFi, als ADSL
- met rapportagemogelijkheden
- provideronafhankelijk
- aantrekkelijk geprijsd
- voor uitvoering werkt Kliksafe nauw samen met partners en dealers

Meer weten?
Kijk op www.kliksafe.nl of bel (0341) 27 49 99

...bewuste keus

Vraag om referenties!

Eén telefoontje...

...en u bereikt het brede thuiszorgpakket van Agathos Thuiszorg: ■ Huishoudelijke verzorging ■ Lichamelijke verzorging ■ Verpleging ■ Psychosociale zorg ■ BKG Kraamzorg

Heeft u een zorgvraag? Bel 010 264 07 77.

Agathos
THUIZORG

Wormerhoek 14g - Postbus 151 - 2900 AD Capelle aan den IJssel
Tel: 010 264 07 77 - Fax: 010 264 07 79
E-mail: info@agathos-thuiszorg.nl
Website: www.agathos-thuiszorg.nl

Thuiszorg met een eigen kleur

Vakantie op Texel

Rust en ruimte, in eigen sfeer, alle jaargetijden

NIEUW

Kom op vakantie in onze (luxe en vrijstaande) bungalows.

Chalets en caravans verhuren we alleen tussen mei en oktober.

Deelweken mogelijk.

Welkom!

Nieuwe brochure: bel 0222 31 83 91